

Esad Bajić

**ČARŠIJSKA DŽAMIJA
U KONJICU**

**Hudaverdi Mehmed-begova,
Junuz-čauševa, džamija u Konjicu**

KONJIC, 2018.G.

Čaršijska džamija se nalazi neposredno uz kamenu ćupriju u Konjicu. Sagradio ju je „carski sluga“ Mehmed Hudaverdi, prije 1579. godine. To je potvrđeno u njegovoj vakufnami, koja je sastavljena 987.h.g., odnosno 1579. godine. Džamiju je prvi put obnovio Junuz-čauš (Alagić), pa je od tada izmijenila naziv u Junuz-čauševa ili Čaršijska džamija, po svom položaju u gradu.

Iznad ulaza u džamiju se nalazi natpis u stihovima na arapskom jeziku uklesan u kamenu ploču veličine 70 x 40 cm. Tekst natpisa smješten je u šest elipsastih polja, pisan nesh-pismom:

„Ibrahim je u ime Allaha, utrošio imetak i oživio (obnovio) džamiju, a u trošenju je prednjačio nad ostalim svijetom, pa neka ga poživi i zadovolji Stvoritelj svjetova. Prilikom oživljavanja njena (džamije), izrekoh joj hronogram: Ovo je svrha dobrih ljudi i dom onih koji ničice padaju.“ (1033. h.=1623/24.)

Godina hronograma nije ispisana brojkama, nego je izražena samo u ebdžedu u posljednjem stihu.

Natpis iznad ulaznih vrata u džamiju

Mihrab i minber

Opis džamije

Čaršijska džamija u Konjicu pripada tipu jednodostornih džamija pokrivenih četvorovodnim krovom, sa unutrašnjom drvenom kupolom i kamenom munarom prislonjenom uz objekat.

Džamija ima dimenzije 10,50x14,90 metara. Sastoji se od jednodostornog molitvenog prostora kvadratne osnove sa stranicama čije su dimenzije 8,50x 8,50 m, trijema sa sjeverozapadne strane i kamene munare sa jugozapadne strane. U enterijeru džamija je natkrivena osmougaonom drvenom kupolom, a sa spoljne strane je pokrivena kosim četvorostrešnim krovom.

Sa sjeverozapadne strane objekta nalazi se trijem sa sofama čije su dimenzije 10,65x4,35 metara, sa srednjim prolazom čija je širina 2,27 metara. Od nivoa terena sofe su podignute u prosjeku za 68 cm. Trostrani krov trijema nosi ukupno 10 drvenih stubova od kojih osam ima osmostraničnu osnovicu, a dva, koja su prislonjena uz sjeverozapadni zid džamije, imaju šest stranica. Dimenzije presjeka stubova iznose od 23x23 pa do 25x25 cm. Širina svake stranice iznosi prosječno 10 cm. Karakteristično je da pojedini stubovi trijema džamije imaju različite baze – kod nekih su baze četvorostrianične, kod nekih osmostranične, a pojedini uopšte nemaju baza. Stubovi su međusobno povezani drvenom gredom. Između stubova su postavljeni prelomljeni (vitičasti) lukovi sa ispunom od dijagonalno složenih drvenih letvica sličnih drvenom mušepku. Centralnim dijelom prostora sofa dominira profilisani kameni portal izvučen iz ravni džamijskog zida 30 cm. Širina ulaza u džamiju iznosi 1,23 metra. Kamene dovratnike, širine 25 i debljine 16 cm, povezuje nadvratnik sastavljen od pet kamenih blokova - pravilnih lučnih segmenata sa srednjim kamenom visine 34 i širine 30 cm sa gornje, odnosno 20 cm sa donje strane. Kameni prag džamije je visok 15 cm.

Centralni molitveni prostor predstavlja kubus dimenzija 8,50x8,50 metara. Visina zida do krovnog vijenca iznosi približno 5,90 metara.

Uz cijeli sjeverozapadni zid postavljen je mahfil kome se pristupa preko stepeništa munare. Dimenzije mahfila iznose 8,50x2,64 metra. Sastoji se od dva pravougaona dijela postavljena uz sjeverni i zapadni ugao džamije. Dimenzije svakog pravougaonog dijela mahfila iznose

3,37x2,64 metra. Ova dva dijela međusobno su povezana *pasarelom* dimenzija 2,00x0,86 metara. Ukupna površina mahfila iznosi 20,0 m². Drvena konstrukcija mahfila se oslanja na hatulu postavljenu u sjeverozapadnom zidu i na konstrukciju koju sačinjavaju kamene grede, debljine 15 cm, oslonjene na šest kamenih osmostraničnih stubova visine 2 metra. Stubovi su završeni jednostavnim kapitelom visine 14 cm. Ograda mahfila, visine 67 cm, takođe je od kamena, a njena debljina iznosi 7 cm. Gornja stranica ograde ima jednostavnu profilaciju. Pod mahfila je daščani. Konstrukcija mahfila (gledano sa donje strane) bila je sakrivena drvenim daskama, dekorisanim geometrijskim ukrasima sačinjenim od niza drvenih letvica. Rubne daske su bile oslikane biljnim ornamentom. Prema načinu iscertavanja, kao i vrsti ornamenta, dekoracija može da se datira u vrijeme izgradnje džamije. Dio mahfila smješten uz sjeverni ugao džamije u nekom ranijem periodu je urađen od betona (stubovi, grede i ograda).

Prostor *mihraba* ima širinu 2,00 m i visinu oko 3,20 metara. Izvučen je iz ravni zida za 15 cm. Profilisani okvir ima širinu od 56 cm, a sedmostrana mihrapska niša je široka 88 cm.

Kameni *minber* ima dimenzije 2,90x0,77 m sa visinom od približno 4,50 m (mjereno do vrha krova). Sastavljen je od tri dijela:

- portala sa stepeništem i kamenom ogradom,
- gornjeg dijela koji nose četiri stuba povezana vitičastim lukom i
- bočnih trouglastih stranica.

Visina portala minbera iznosi 1,92 metra. Kamena ograda je profilisana, kao i dijelovi bočnih trouglastih ploha. Visina ograde iznosi 90 cm. U podnožju bočnih stranica se nalaze jedna veća i dvije manje niše završene plitkim vitičastim lukom. Veća niša, čija širina iznosi 50 cm, a visina 1,60 metara, predstavlja prolaz ispod minbera. Do 2004. godine ovaj prolaz je bio zatvoren drvenim mušepkom. Minber je bio bojen kao i ostali dijelovi džamije urađeni od kamena.

Ispod četvorovodnog krova džamije se nalazi potkonstrukcija u vidu osmougaone kupole. Osmougaona osnova formirana je pomoću dijagonalnih greda. Iz svakog ugla takve osmougaone osnove izlaze remenate, koje su na vrhu konstrukcije upete u tjemeni prsten. Na taj način je formirana kriškasta kupola koja je sa donje strane pokovana

daskama. Prelaz iz ravne tavanice u kupolu je dodatno naglašen dekoracijom u vidu *rešme* (dekorisana čeona daska).

Prozorski otvori na džamiji su postavljeni u dva pojasa osim sa sjeverozapadne (ulazne) strane, gdje su gornji prozorski otvori pri nekoj od intervencija zazidani, ali su ostala vidljiva njihova mjesta. U prvom horizontalnom pojasu na svakoj od fasada džamije su postavljena po dva pravougaona prozorska otvora (dimenzija 90x146 cm/širina x visina). Prozori na jugoistočnom mihrapskom zidu su drugačiji od ostalih prozora, jer se na njima, iznad natprozornika, nalazi otvor svijetlih dimenzija 110x60 cm, iznad koga je izveden kameni prelomljeni luk. Tragovi tranzena nisu vidljivi. Kod ostalih prozorskih otvora do 2004. godine dio iznad prozora je bio zazidan i naglašen prelomljenim lukom izvedenim u malteru. U intervenciji koju su izvele džematlije po uzoru na prozorske otvore mihrapskog zida dio iznad ostalih prozora je probijen i izveden je svojevrsan prelomljeni luk. Svijetle dimenzije ovog novog elementa iznose 112x62 cm.

Prozorski okviri u enterijeru džamije su izvedeni od pješčara sa bogatijim i složenijim profilacijama. Na njima su vidljiva mjesta za postavljanje demira. Iz ovoga može da se zaključi da su ovi elementi prilikom neke od intervencija prebačeni u enterijer objekta (možda u vrijeme njene prve obnove) ili potiču sa neke druge džamije. Prozorski otvori na sofama su bogatije dekorisani od ostalih prozorskih otvora. Debljina kamenog okvira iznosi od 20 do 22 cm. Sa spoljne strane prozora su postavljeni demiri od kovanog gvožđa, a sa unutrašnje su bili postavljeni drveni kapci. Prozori drugog horizontalnog pojasa imaju dimenzije 88x178 cm (visina do tjemena luka), postavljeni su u istim vertikalnim osovinama kao i prozori prvog. Prozori imaju završetak, takođe, naglašen prelomljenim lukom. Sa obje strane prelomljeni luk je uvučen prosječno 5 cm u odnosu na ravan zida.

Zidovi džamije su urađeni od krečnjaka sa krečnim malterom kao vezivnim sredstvom i njihova debljina iznosi u prosjeku 75 cm. Sa spoljne strane zidovi su danas omalterisani produžno - cementnim malterom. U enterijeru zidovi su, takođe, omalterisani i okrečeni. Džamija je pokrivena četvorovodnim krovom. Pokrov je od

pocinčanog lima, a krovna konstrukcija ispod pokrivača drvena. Izvorno džamija je bila pokrivena olovnim limom.

Visina kamene *munare* bez alema iznosi 30 metara. Munara je izvedena od kamena, a sastoji se od postolja, poligonalnog (dvanaestostraničnog) tijela munare, *šerefe*, kace i završne kupe sa metalnim *alemom*. Šerefa nije dekorisana. U unutrašnjosti munare je postavljeno kameno stepenište. Pojedini blokovi su urađeni od sedre. Ulaz u munaru se nalazi u zapadnom uglu džamije.

Harem džamije

U haremu džamije nalazi se šehidsko mezarje. U toku oružane agresije na Republiku Bosnu i Hercegovinu (1992-1995.) na prostoru opštine Konjic 490 branilaca dalo je svoje živote za slobodu. Od tog broja tijela 102 šehida su ukopana u šehidskom mezarju kod Čaršijske džamije.

U haremu džamije nalazi se dvadesetak starih nišana s početka 19 st. Među njima se nalaze i nišani nad navodnim mezarom Junuz-čauša. Na ovom nišanu nema nikakvog natpisa. Uzglavni nišan sa turbanom na prevoj visok je 1,25 metara, ima osnovu dimenzija 18x18 cm. Nožni nišan je izrađen u obliku stele visine 1,18 metara sa osnovom čije su dimenzije 32x10 cm. Na ovom nišanu je uklesana rozeta. Ovaj spomenik je najstariji u haremu.

Mezar Junuz-čauša

Nišan Derviš-paše Čengića¹

U haremu se nalazi ukrašen masivan kameni sarkofag na koji su postavljena dva nišana. Uzglavni nišan je završen plitkim fesom i kičankom, a nožni je ukrašen lozom s grozdovima. I na vrhu nožnog spomenika se nalazi ukrašeno ispupčenje. Spomenik se nalazi u posebnoj gvozdenoj ogradi.

Na uzglavnom nišanu na dvije strane je uklesan hronogram u pjesmi na turskom jeziku talik-pismom. Ispod ovog natpisa je i sljedeći tekst u latinici: „Derviš-paša Čengić, otomanski zborni zapovjednik, umro godine 1874.“

Od ostalih nišana u haremu natpise imaju sljedeći nišani:

Nišan Ferhat-bega: Na uzglavnom nišanu, koji ima formu ulemanskih nišana, uklesan je sljedeći natpis smješten sa dvije strane nišana.

„1255 (1839/40). (Bože) koji praštaš grijeha i pokrivaš ljudske mane, oprosti mi grijeha i pokrij moje mane tvojom milošću. Umrla i upokojeni Ferhat-beg, sin Ahmed-bega. Za njegovu dušu (prouči) Fatihu. Kada mu je stigao poziv 'Vrati se' odazvao se sudiji svih robova (ljudi)...

Ostali datirani nišani u groblju uz Čaršijsku džamiju pokazuju da su u haremu sahranjeni:

- Omer, sin Mula Mehmeda, umro 1252. hidžretske (1836/37) godine;
- Abdulah, sin hadži Mustafe Prohe, 1278. hidžretske (1861/62) godine;
- Almasa, kći hadži Jusuf-age, 1278. hidžretske (1861/62) godine;
- Fatima, kći Avdage Prohe, supruga Kadića Nedžib-efendije, umrla 1285. hidžretske (1868/69) godine.

---

¹ Derviš-paša, zvani Dedaga Čengić, turski zborni zapovjednik, umro je u Konjicu na putu iz Gacka u Sarajevo 1272. hidžretske godine (1874). U borbama s Crnogorcima teško je ranjen.

„On (Allah),
Ugledna ličnost, ešraf i hanedan live Gacka,
Njegova ekšelencija, junak, Čengić Dede-paša,
Volio je potomstvo vjerovjesnika Mustafe
(Muhammeda) i pomagao vjeru.
Ovaj borac za vjeru u Hercegovini,
najiskrenije se zalagao za unapređenje vjere.
Da bi pomogao u borbi, odlučio se i krenuo prema
Nikšiću gdje se razbolio.
I ne izliječivši se predao je dušu.
A na smrtnom času preporučio dvojici svojih sinova
strpljivost.
Taj iskreni i junački borac.“

Drugu polovinu hronograma je na drugoj strani:

„On (Allah)
Pogledaj moje stanje i iz njeg crpi pouku,
pa nemoj imati pouzdanja u ovaj svijet,
jer je on bez ikakve stalnosti i milosti,
zato neka te život ne zavede i iskoristi ga na putu
istine,
a na tom putu najbolje djelo je borba (na Božijem
putu).
Borbu je preporučivao i Allahov vjerovjesnik,
djeco i prijatelji, ne zanemarujte borbu,
jer je borba...
Nakon ove preporuke izgovorio Hu (Allah)
i predade dušu vječnosti.
Bože neka je Dede-paši mjesto u Džennetu Meva.
Godina 1292.* (1874)

Prevod natpisa na nišanu Derviš-paše Čengića

U vrijeme rata u Bosni i Hercegovini (1992-1995.) džamija je više puta pogođena artiljerijskim granatama. Oštećeni su bili krovna konstrukcija, enterijer i zidovi objekta, a munara je pogođena više puta direktnim hicima.

Čaršijska džamija je 15. marta 2006. godine proglašena nacionalnim spomenikom Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", broj 75/06.)

PRATEĆI OBJEKTI

Kao prateći objekti ove džamije i njenog vakufa je i zgrada medrese i ženskog mekteba.

Medresa je smještena južno od džamije, van ograde harema. Ovo je stoljećima bila glavna škola-medresa u Konjicu, koju su pohađali mahom mještani, iz grada i okoline, a kasnije i iz drugih mjesta Hercegovine. Ova medresa je pred Drugi svjetski rat bila i jedina medresa u cijeloj Hercegovini. Svakako da je zgrada bila dotrajala, pa Mujaga Proho, da bi učinio neki hajrat, obnovi ovu medresu 1860. godine, koja se prozva po njegovom ocu Junuz-agi – Medresa Junuz-age Prohe.

Prije temeljite adaptacije 1935. godine zgrada medrese je bila kvadratnog oblika, zidana od kamena u krečnom malteru, s tim što se u sredini nalazio slobodan nenatkriven prostor (popločana avlija). Krov je na sve četiri strane bio na dvije vode i pokriven pločom. Prozori su bili dosta mali. Bilo je nekoliko soba među kojima jedna poveća, koja je služila kao učionica, i jedna, nešto manja, koja je služila kao dershana (predavaonica). Veličina zgrade je bila, po svemu sudeći, 14 x 11 metara, a visina oko tri metra. Poslije 1935. godine medresa je temeljito adaptirana i prostorije prilagođene savremenom izgledu, pa je tako izmijenjen i krov i stavljen crijep. Ugrađeni su novi i veći prozori s krilima, izmijenjena sva vrata, podovi, a umjesto šišeta postavljen plafon. U medresi se do tada učio ahlak, akaid, učenje Kur'ana, tedžvid, tefsir, arapski i turski jezik. Te godine je i nastava reorganizovana i uvedeni su svjetovni predmeti: zemljopis, povijest, srpskohrvatski jezik, matematika, higijena i još neki drugi. Svake sedmice su dolazili profesori iz Sarajeva rahmetli Hazim Tulić i Salim Čatić i predavali honorarno, pored muderisa i redovnih nastavnika.

Među konjičkim muderisima bili su: Omer ef. Humo, Ali ef. Borić, Salih ef. Gačo, Agan ef. Kojić, Mustafa ef. Salihbegović, Hasan ef. Smajlović, Rustem ef. Rustempašić, Nezir ef. Hadžiomerović, hafiz Džemal ef. Kršlaković.

Poslije smrti Hadžiomerovića, nekako 1940. godine, medresa je ostala bez muderisa i učenici se počeli rasipati. Koncem 1941. godine došao je za muderisa hafiz Džemal Kršlaković, ali uslijed ratnog stanja medresa nije radila. On je bio samo imam u Junuz-čauševoj džamiji i matičar.

Za vrijeme rata u zgradu medrese se uselila milicija talijanske vojske, koja se 1942. godine pod naletom partizana raspršila, a u zgradu se uselili muhadžiri. U tom periodu je zgrada veoma oštećena. Nakon 1945. godine zgrada je nabrzinu adaptirana i pretvorena u poslovnu, a kasnije u stambenu zgradu. Godine 1958. država je nacionalizovala (oduzela) zgradu medrese od Islamske zajednice i time joj onemogućila da medresu koristi za svoje potrebe.

Zgrada medrese nakon adaptacije 1945.

Tek 1976. godine dobijeno je rješenje o vraćanju zgrade medrese u vlasništvo Islamskoj zajednici. Nakon povrata zgrade počela je njena rekonstrukcija. Prilikom obnove 1982. godine na zgradi je podignut dodatni sprat, tako da je ona izgubila svoj prethodni izgled.

Današnji izgled

Uz harem Čaršijske džamije u novoj vakufskoj zgradi koja je izgrađena 2010.g. na mjestu gdje se nekada nalazila stara zgrada već spomenutog ženskog mekteba danas se nalazi se biblioteka Medžlisa IZ-e Konjic (2 sprat) i **spomen soba** posvećena šehidima, poginulim i umrlim braniocima Konjica u periodu 1992-1996, tokom odbrane od agresije na opštinu Konjic i Republiku Bosnu i Hercegovini. U sobi se, pored ostalog, nalaze slike konjičkih šehida.

Krajem aprila 1992 sa sjeveroistoka opštine od strane rezervista jugoslovenske armije i naoržanih formacija srpske demokratske stranke sa područja Boraka, Bjele s jedne strane te Bradine i Brđani s druge strane krenula je brutalna agresija i ubijanje grada Konjica i građana Konjica. Agresija je imala za cilj zauzimanje Konjica te povezivanje teritorija samoproglašene paradržavne tvorevina Istočna Hercegovina kao i spajanje sa snagama koje su blokirale naš glavni grad stavljajući ga u dupli obruč.

Polovinom aprila 1993 god na osnovu dogovora Tuđman-Milošević sa jugozapada opštine krenula je i druga agresija ovaj put od strane hrvatskog vijeća odbrane podržana logistikom hrvatske vojske s ciljem uključivanje Konjic u samoproglašenu paradržavnu tvorevinu HRHB.

Tokom 47 mjesecne opsade grada i opštine Konjic svoje živote u temelje države Bosne i Hercegovine dalo je 490 branilaca Konjica.

Tokom granatiranja i snajperskog djelovanja ubijeno je 23 djece i 126 civila. Industrijski pogoni su na pojedinim djelovima opštine Konjic su potpuno uništeni a na drugim devastirani.

Džamije u Glavatičevu, Hotovolju, Studenčici (Općina Konjic) su potpuno uništene od strane agresora, a sve gradske džamije su oštećene dok su vjerski objekti drugih vjerskih konfesija ostali netaknuti.

IMAMI ČARŠIJSKE DŽAMIJE

Dragocjeni podaci o službenicima u džamijama nalaze se u tzv. *ruznamče defterima*². O Čaršijskoj džamiji u defteru je bilo ukupno pet zabilješki od kojih se jedna odnosila na imenovanje mualima u džamijskom sibjan-mektebu, jedna na imenovanje vaiza, dvije na imenovanje mualima i imama i jedna na imenovanje imama:

Mjesto mualima (učitelja) u džamijskom mektebu je ostalo upražnjeno. Na zahtjev Ali ef. Kadje izdat je carski berat 1123. H (1711/12) godine, Ibrahimu, sinu Muhammedovom;

Dužnost vaiza obavljao je Mustafa ali za to mjesto nije izdat carski berat. Na zahtjev naiba Ahmeda, to mu je mjesto potvrđeno carskim beratom iz 1183. H (1769/70) godine;

Dužnost imama i mualima (učitelja) u mektebu je obavljao Abdullah, ali je te dužnosti razriješen, pa je mjesto ostalo upražnjeno. Na zahtjev naiba kadije Ali ef. na to mjesto je carskim beratom iz 1183. H (1769/70) godine imenovan njegov sin Ibrahim;

Dužnost imama i mualima (učitelja) obavljao je Osman halifa, koji je umro, pa je mjesto ostalo upražnjeno. Na zahtjev naiba kadije Ali ef. na to mjesto je carskim beratom iz 1186. H (1772/73) godine imenovan Mehmed halifa;

Dužnost imama i mualima (učitelja) obavljao je Mehmed halifa, koji je ovu dužnost samovoljno napustio, pa je to mjesto ostalo upražnjeno. Na zahtjev naiba Ali ef. na to mjesto je carskim beratom iz 1187. H (1773/74) godine imenovan Husein halifa.

U novije vrijeme imami Čaršijske džamije bili su: Osman ef. Dedić, Mustafa ef. Bešlić, Smajil ef. Prevljak, Ahmed ef. Zatega, Mustafa ef. Prljača, Razim ef. Čolić, Nazif ef. Garib, Mesud ef. Džajić, Hafiz Harun ef. Efendić, Almir ef. Hondo a od oktobra 2015.g. dužnost imama Čaršijske džamije obavlja Esad ef. Bajić.

---

² Ovi podaci se čuvaju u Arhivu Generalne direkcije vakufa u Ankari (*Vakufklar Umum Müdürlüğü Arşivi – VUMA*).

DRUGE DŽAMIJE U GRADU KONJICU

U gradu Konjicu nalazi se još 5 džamija, te 3 džamije u prigradskim naseljima Gornje Polje, Glavičine (Polje Bijela) i Donje Selo.

VARDAČKA DŽAMIJA

Posjetiocima grada Konjica posebno je uočljiva Vardačka džamija zbog svoje munare koja je uništena u agresiji na BiH 1992-1996.g., i ostala takva, kao spomen, da svjedoči i opominje.

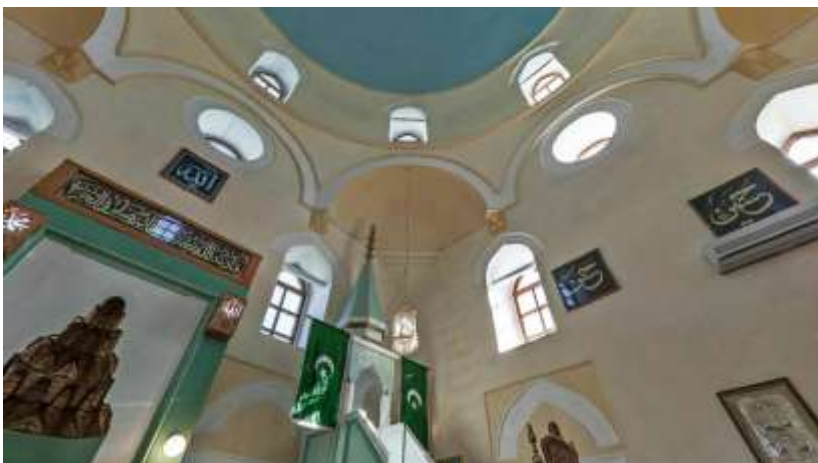
Kao i većina Konjičkih džamija i Vardačka džamija je priličito oštećena u agresiji na Konjic, odnosno čitavu Bosnu i Hercegovinu, u periodu 1992-1996.g. Eksplozivnim sredstvima (najvjerojatnije tenkovskim projektilom ispaljenim iz pravca Boraka) uništen joj dio munare iznad šerefe. Prilikom obnavljanja džamije, vođeni idejom da munara ove džamije bude znak spomena na stradanje vjerskih objekata u spomenutoj agresiji, predstavnici Islamske zajednice su odlučili da restaurirajući ovu džamiju i munaru ne obnavljaju dio koji je porušen, tako da je ovo danas jedna od rijetkih džamija u Bosni i Hercegovini koja nema vrh munare.

REPOVAČKA DŽAMIJA

Jedna od rijetkih džamija u Bosni i Hercegovini sa munarom na lijevoj strani od ulaza u džamiju.

TEKIJSKA DŽAMIJA

Jedina potkupolna džamija u Konjicu iz osmanskog perioda.

PRKANJSKA DŽAMIJA

GRADSKA DŽAMIJA

DŽAMIJA U GORNJEM POLJU

DŽAMIJE U GLAVIČINAMA I DONJEM SELU

Glavičine

Donje Selo

KAMENI MOST U KONJICU

Sagrađen 1682. Porušen 1945.g - obnovljen 2006.g